

Sylve Frohm

Tema-promenad om Fiskar

För kopiering!

Innehåll

Förord	s. 3
13 faktatexter	s. 4–16
13 uppgiftsblad	s. 17–29
Tipsblad	s. 30
Ordfläta	s. 31
Arbeta vidare	s. 32
Facit	s. 2

ISBN 91-21-20574-4
© 2003 Sylve Frohm och Liber AB

Redaktör: Inga Henriksson
Formgivare: Lotta Rennéus och Eva Jerkeman
Tecknare: Björn Bergenholtz
Mappdesign: Lotta Rennéus och Eva Jerkeman

Första upplagan
1

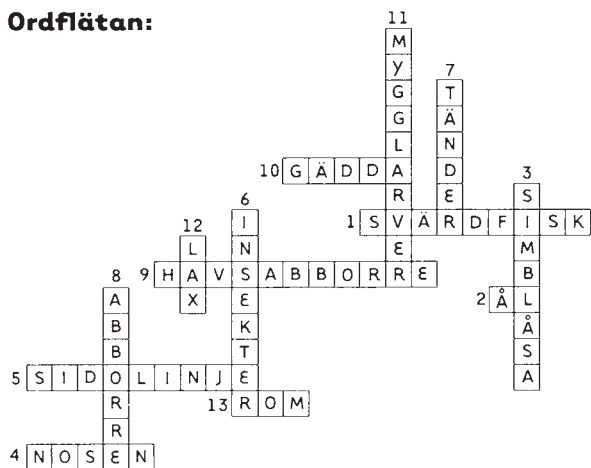
Tryck
Elanders Gummessons
Falköping 2003

Liber AB, 113 98 Stockholm
Tel 08-690 90 00
www.liber.se
Kundservice tel 08-690 93 30
E-post kundservice.liber@liber.se

Rätt svar på promenaden:

2X2 121 X12 X22 1

Ordflätan:

Till läraren

Tanken med tema-promenaden är att klassen ska gå ut och röra på sig och lära sig ett och annat på vägen. Promenaden kan användas helt fristående eller i anslutning till sitt ämnesområde.

Tema-promenaden är lätt att sätta i gång och kräver inte mycket förarbete av dig som lärare. Kopiera bladen och sätt upp dem utmed en lämplig slinga. Kanske har ni en liten skogsdunge eller en park i närheten av skolan? Barnen behöver sedan bara tipsblad, penna och sudd.

Den vanligaste promenadvarianten är att eleverna går i mindre grupper där de hjälper varandra med läsningen, men de kan också gå runt på egen hand. Jag har strävat efter att göra texterna lättlästa och ganska korta. Har du elever som inte kan svenska så bra är det förstås en fördel om ni i förväg går igenom ord, uttryck eller meningar som kan vara svåra.

Till promenaden finns också en ordfläta att lösa. Den brukar vara bra att ta till i slutet, då barnen blir olika fort klara. För att kunna lösa ordflätan räcker det att ha läst alla faktatexterna noga.

Ha det så trevligt på promenaden!

Sylve Frohm

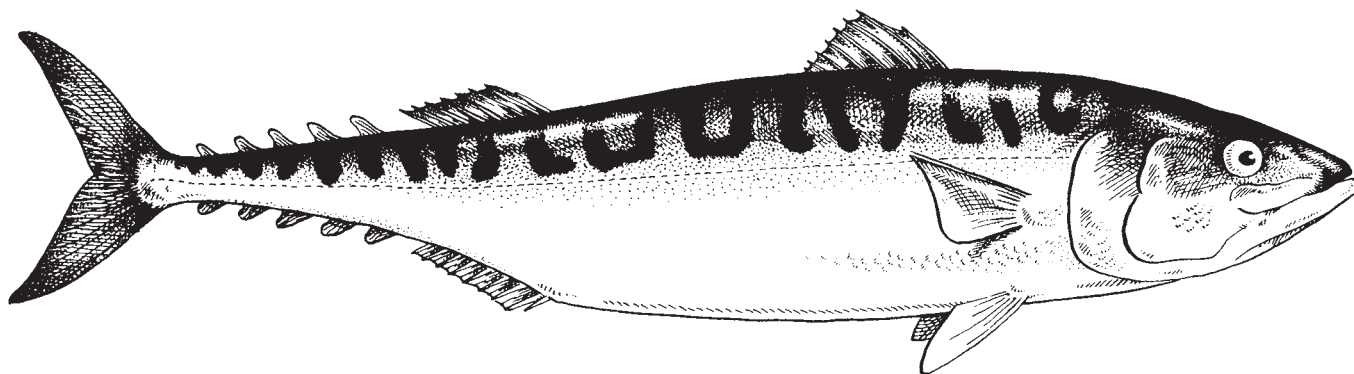
FAKTABLAD 1

Fiskarna lever hela sitt liv i vatten.

En del fiskarter simmar ute i de stora salta haven, medan andra trivs bäst i en stilla sjö eller ett vattendrag.

Av fiskarna i de stora haven är svärdfiskar de verkliga snabbsimmarna.

De kan simma i 100 kilometer i timmen när de jagar sill eller andra bytesfiskar.

Makrillens långsmala kropp gör den till en utmärkt snabbsimmare.

FAKTABLAD

2

Många fiskar lever bara ett eller två år, men det finns ålar och karpar som kan bli så gamla som 80–100 år.

När man berättar om den stora gäddan som nappade på kroken säger man ofta att det var gammelgäddan som slet sig.

Riktigt stora gäddor kan faktiskt bli 30 år gamla.

Ålen är en hal fisk som kan bli mycket gammal.

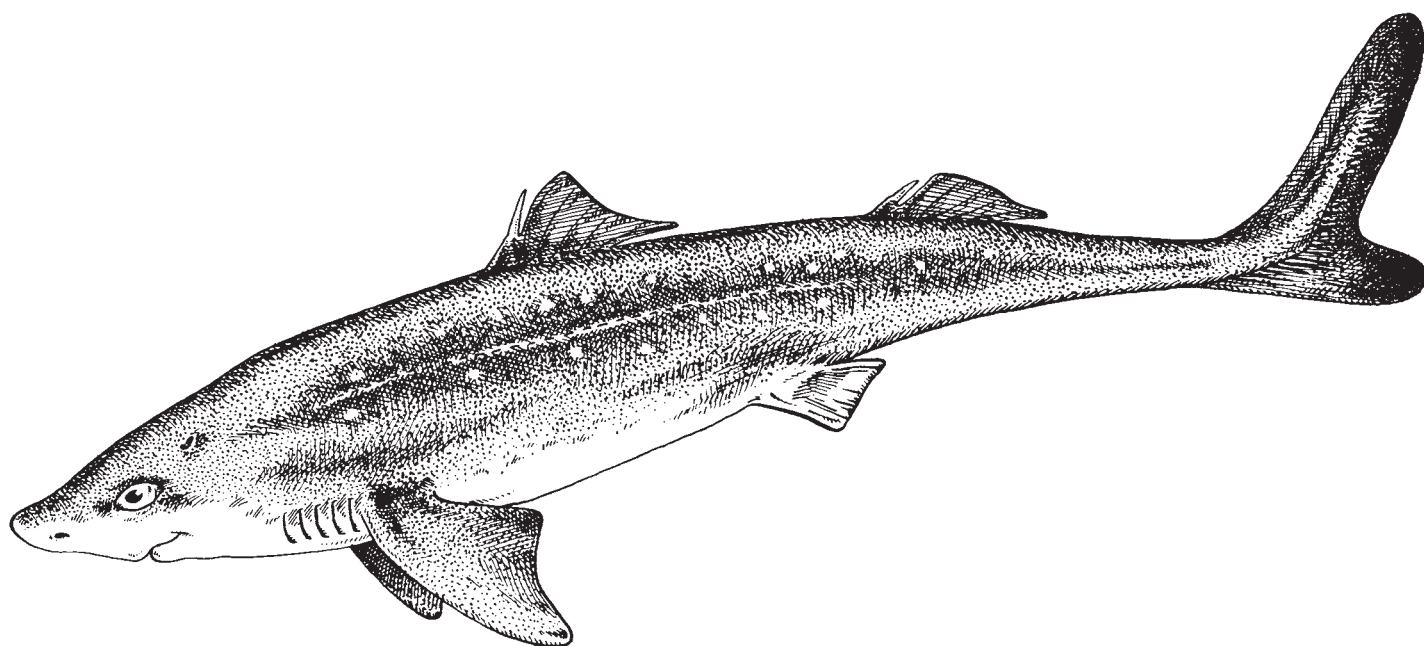
FAKTABLAD 3

För att kunna hålla sig flytande och på rätt djup har de flesta fiskar en simblåsa.

Det är som en liten påse fylld med luft.

När fisken vill upp till ytan fyller den simblåsan med mera luft.

När den vill sjunka pumpar den ut luft i stället.

Hajar har ingen simblåsa utan måste simma hela tiden för att inte sjunka till botten.

FAKTABLAD 4

Fiskar ser bäst på nära håll och rakt framför nosen. Om du är ute och fiskar och kan placera betet där fisken ser som bäst, så är chansen till hugg stor.

Förr var man osäker på om fiskar kunde se färger, men nu vet man bättre.

Hungriga fiskar som söker sin mat nära vattenytan eller där vattnet är grunt, kan ofta se färger riktigt bra.

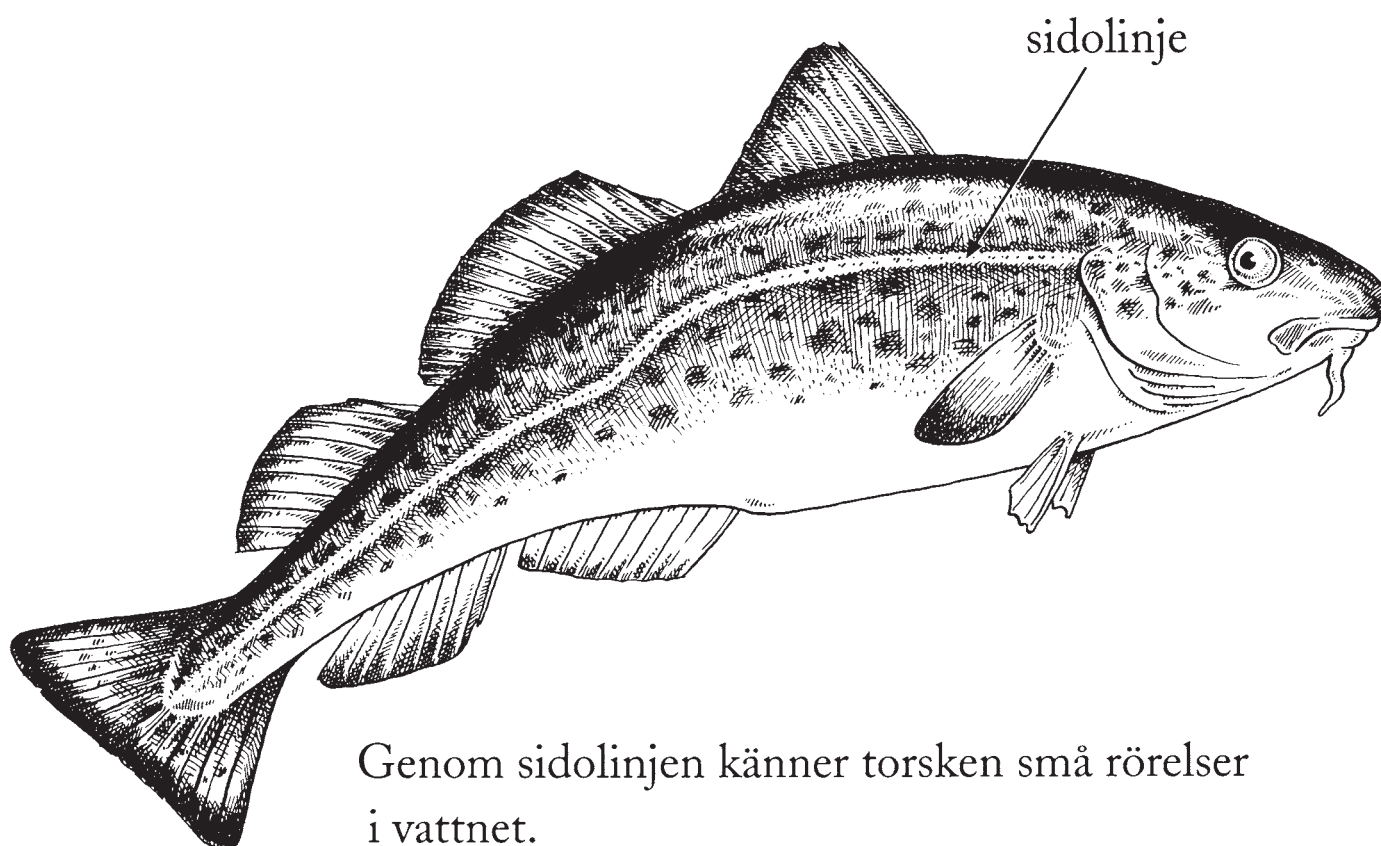

FAKTABLAD 5

De flesta fiskar har som en linje på sidan av kroppen. Linjen är egentligen ett rör med små hål i.

Man tror att fiskar kan känna olika saker genom hålen i röret.

Det kan vara simljudet från en rovfisk som anfaller eller det porlande ljudet från en sten i närheten.

Genom sidolinjen känner torskens små rörelser i vattnet.

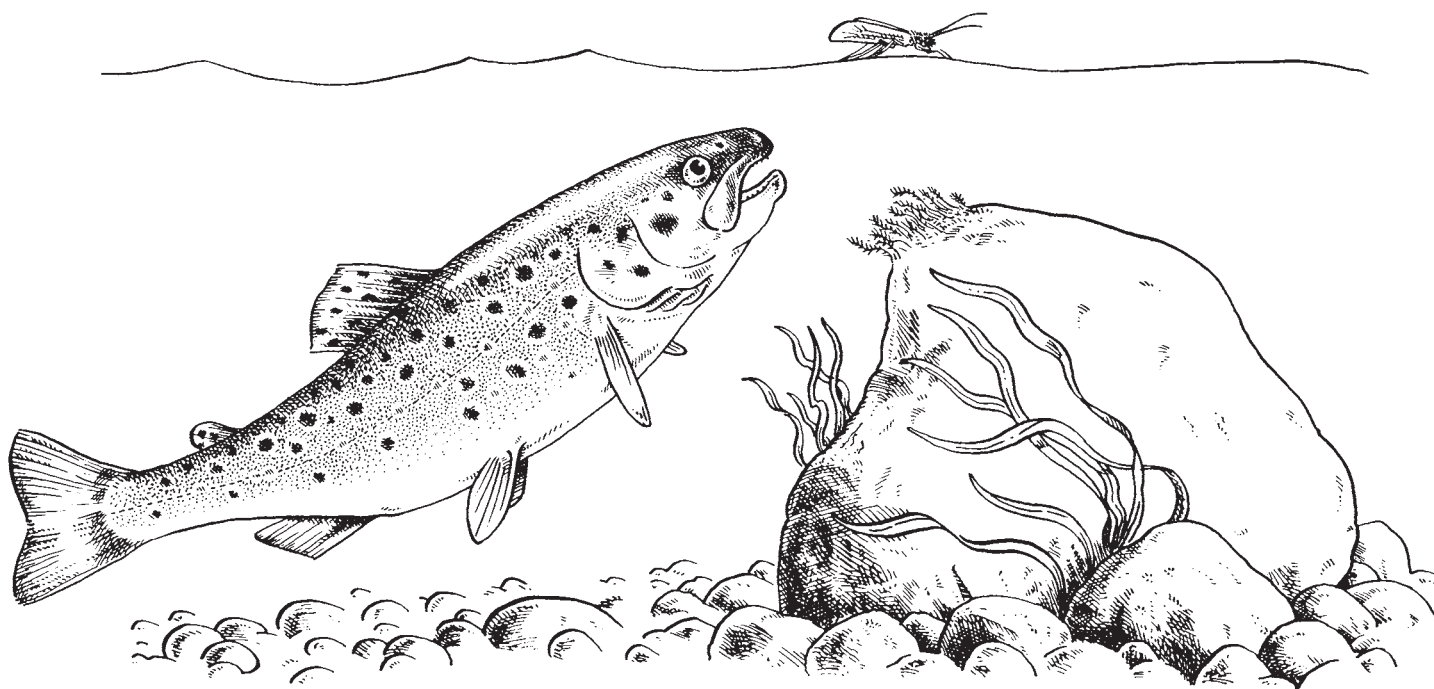
FAKTABLAD

6

Fiskar nappar inte alltid så bra hur man än försöker. Kanske beror det på att de flesta fiskar kan leva i flera veckor utan att äta.

Vuxna fiskar klarar sig ofta bättre än små fiskar när det är ont om mat.

På sommaren äter bäcköringen gärna insekter på vattenytan, men på vintern söker den småkryp vid botten i stället.

Bäcköringen tar gärna en nattslända!

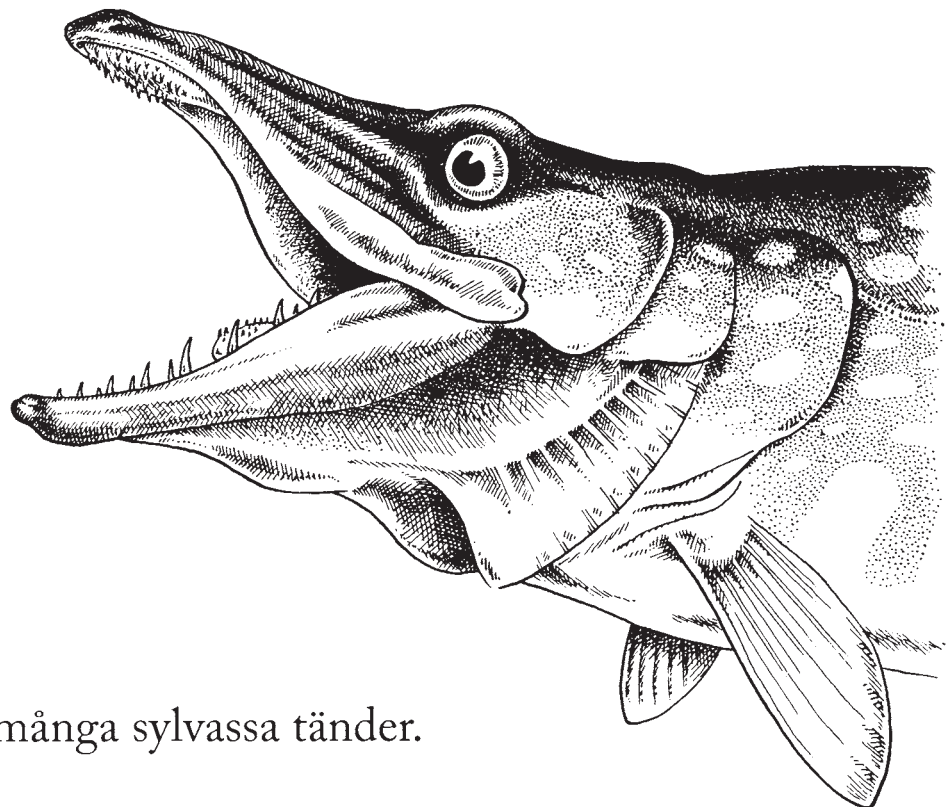
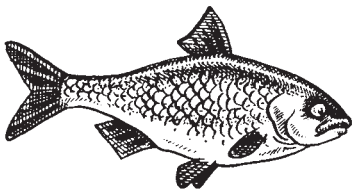
FAKTABLAD

7

Fiskarnas tänder sitter oftast i käkarna och i munnens tak. En del arter har tänder även på tungan.

Människan använder sina tänder till att tugga med.

Fiskarna tuggar inte som människan, utan fisken håller fast bytet med tänderna och sväljer det sedan helt.

Gäddan har många sylvassa tänder.

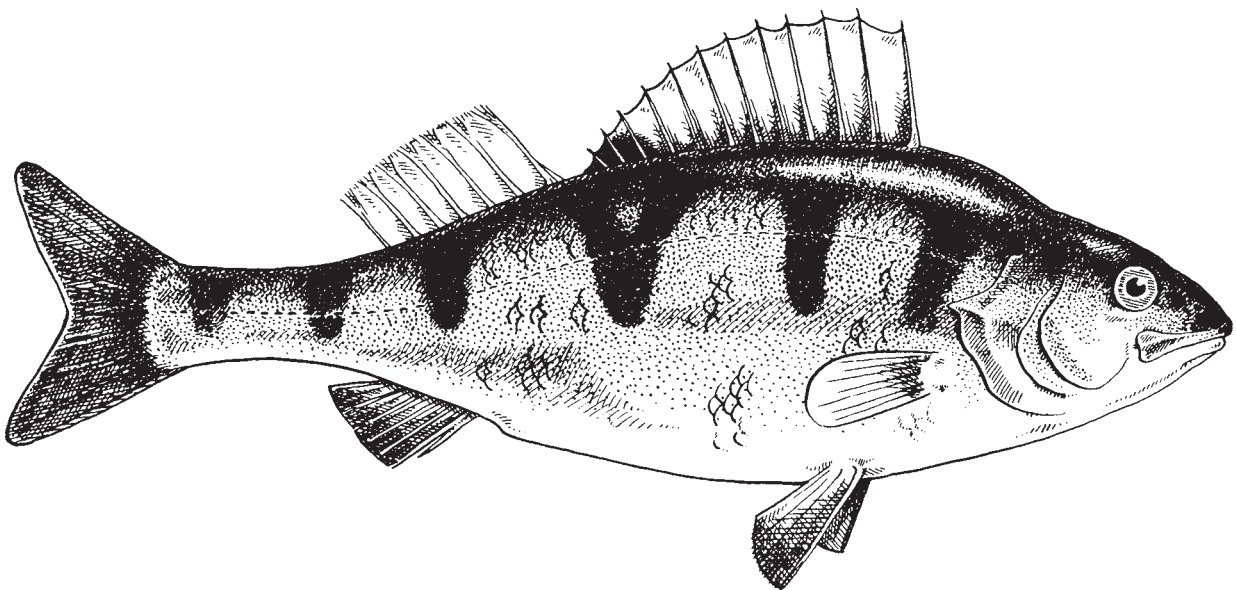
FAKTABLAD

8

Abborren finns i nästan alla sjöar och vattendrag i vårt land. Den har mörkgrön rygg och ljusare undersida. Det är bra när abborren ska gömma sig.

Rovfåglar som flyger över vattnet har svårt att se fiskens mörka rygg mot den mörka sjöbotten.

För gäddan och andra rovfiskar som jagar vid botten, är abborrens ljusa mage svår att upptäcka mot den ljusa himlen.

Abborrens taggiga ryggfena är bra försvar.

FAKTABLAD 9

Den största abborre som fångats i Sverige vägde mer än tre kilo.

Den var troligen tjugo år gammal.

Abborrar i de varmare haven kan bli betydligt större! Hur tror du att det skulle kännas att få en havsabborre på kroken som är över två meter lång och väger 300 kilo?

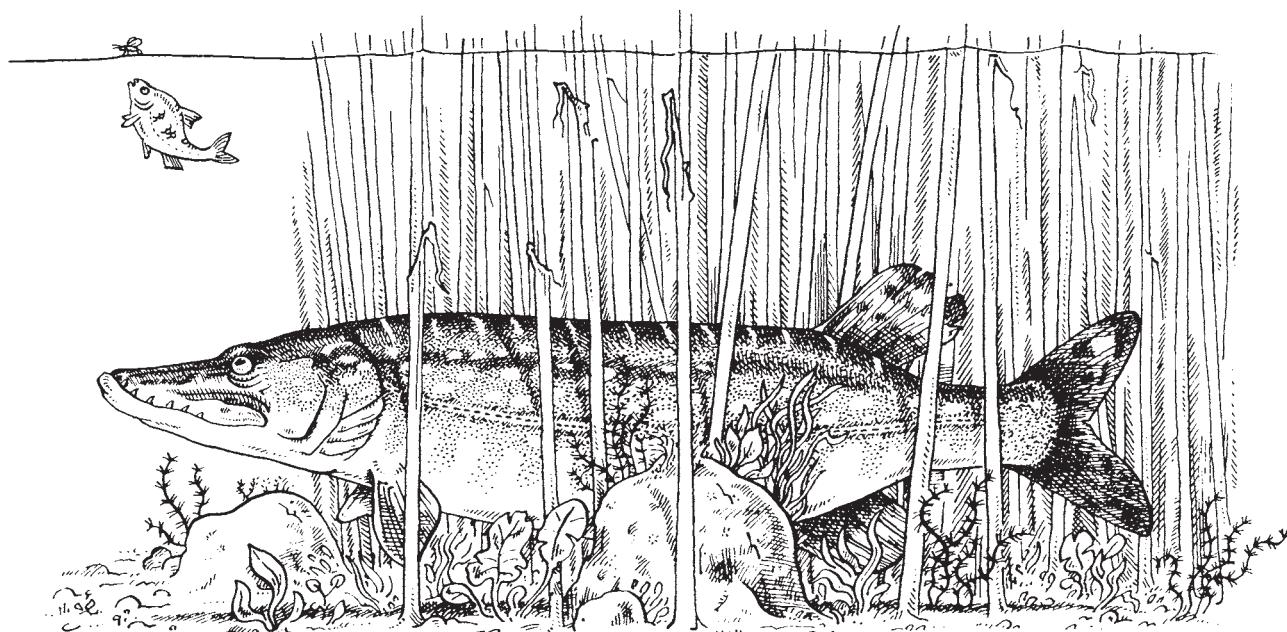
FAKTABLAD 10

Gäddan trivs bra i vikar med mycket vattenväxter. Där kan den stå och lura i vassen och vänta på sitt byte.

När gäddan är hungrig brukar den gömma sig bland stenar och gräs nära botten. När den ser en fisk som simmar förbi så hugger den blixtnabbt och sväljer fisken hel.

Gäddor är glupska rovdjur.

Det finns gäddor som proppat i sig så mycket mat under årens lopp att de till slut vägt 30 kilo.

FAKTABLAD 11

Tidigt på våren lägger gäddhonan sin rom nära stranden. Rom är ordet man använder för fiskars ägg.

När hanen befruktat äggen tar det bara 10–15 dagar innan mängder av små nya fiskyngel simmar iväg.

De flesta gäddungar som föds blir uppätta av andra fiskar. Några lyckas ändå bli kvar och växer sig stora.

Mygglarver hör till gäddynglens älsklingsrätter.

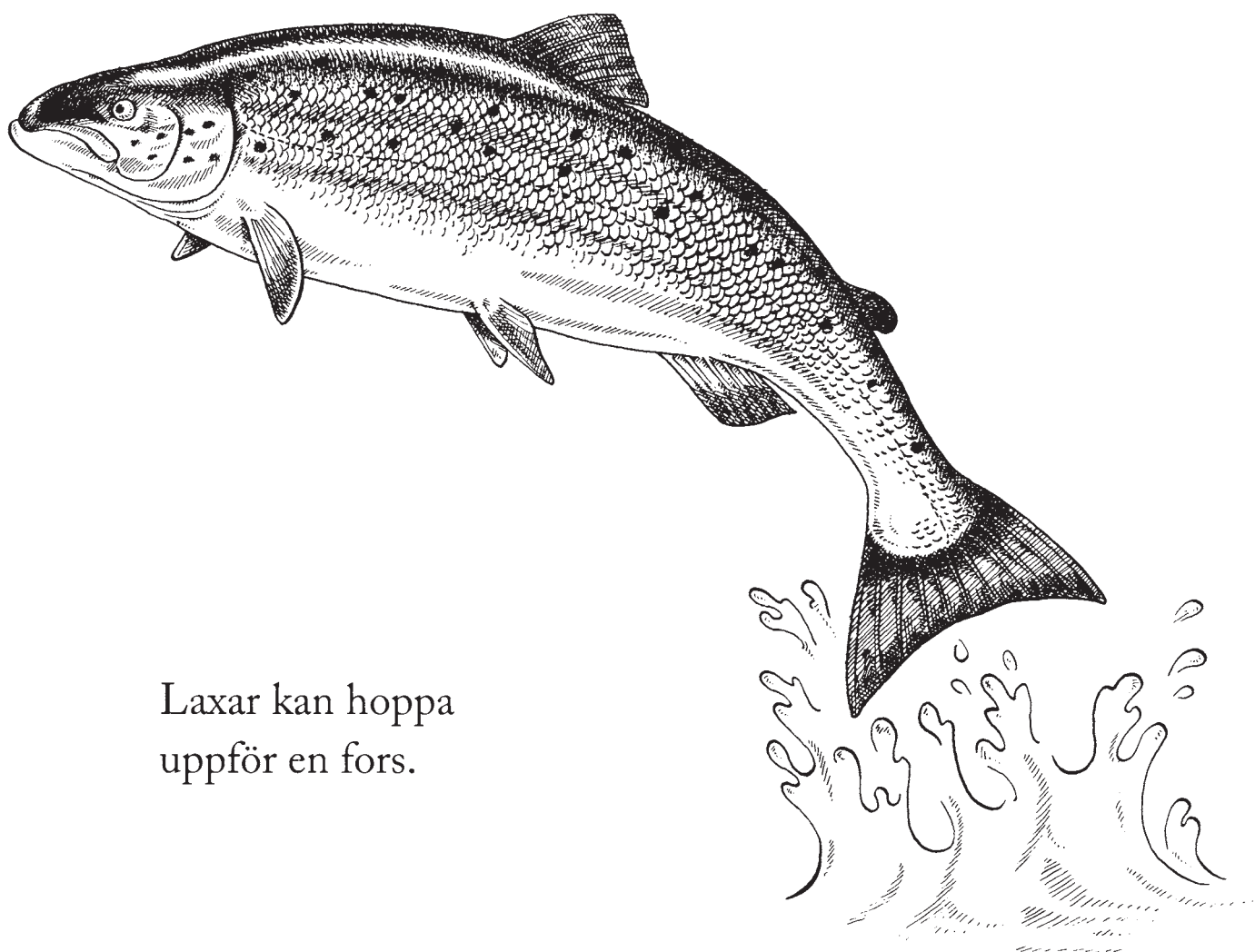

FAKTABLAD 12

De flesta fiskar brukar stanna hela livet i det vatten där de föds, men det gör inte laxar.

Laxarna föds i en älv och lever där några år. Sedan simmar de ut i havet. Där finns det gott om mat och laxarna växer snabbt.

Efter några år söker de sig tillbaka till sin älv igen. Man tror att laxarna hittar hem tack vare sitt fina luktsinne.

Laxar kan hoppa
uppför en fors.

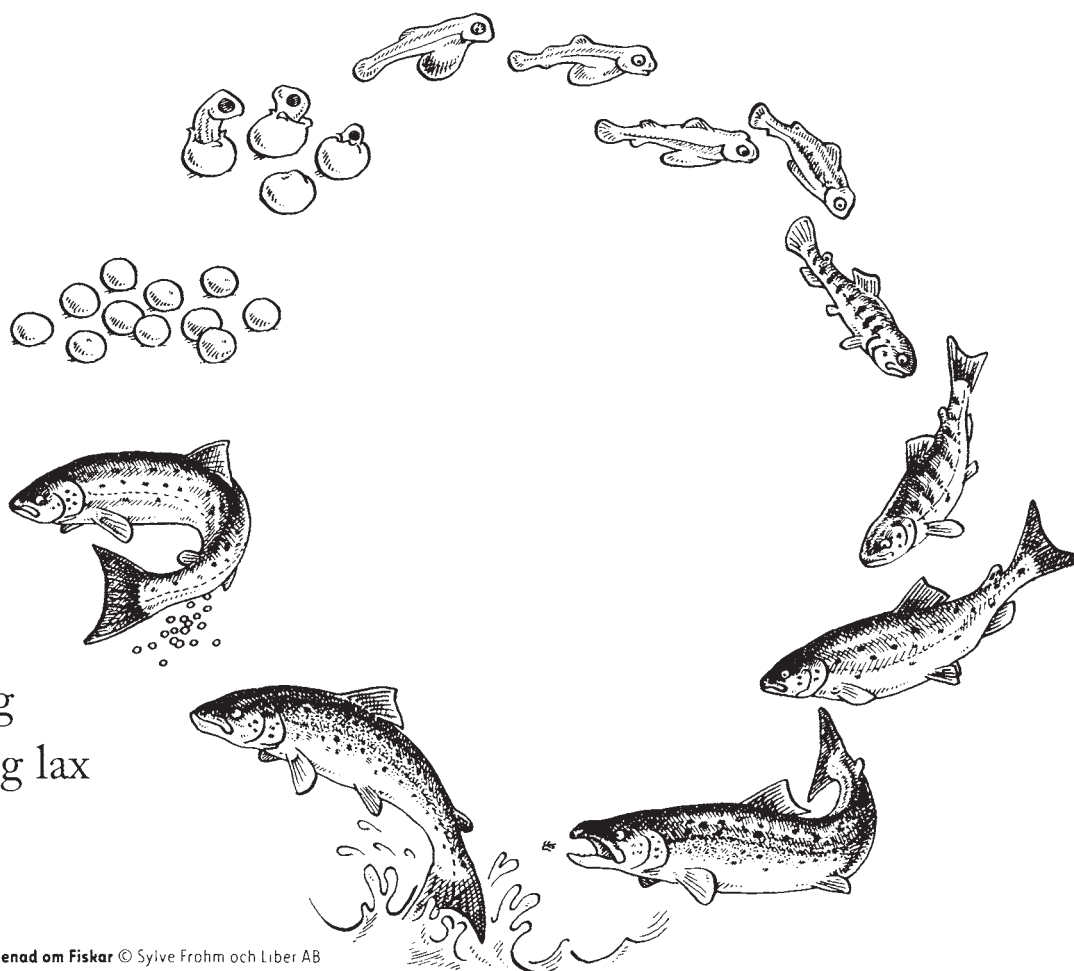
FAKTABLAD 13

När laxen kommer tillbaka till den älv där den en gång föddes, så lägger honan sin rom.

Hannen sprutar mjölke över äggen som sedan täcks med sand och grus.

Efter en tid kläcks äggen och små laxyngel kommer fram.

De små fiskarna växer sakta och är bara 15–20 centimeter långa när de efter två eller tre år simmar ut i havet för att växa sig stora och starka.

Från ägg
till färdig lax

Här kommer **uppgift 1** till ditt eget tipsblad.
Välj det du tycker är rätt!

- 1.** Fiskar som simmar snabbt har en extra fena på ryggen.
- X.** Snabbsimmande fiskar har fler fjäll på kroppen än andra fiskar.
- 2.** Tack vare sin långsmala kropp kan makrillen simma mycket snabbt.

Här kommer **uppgift 2** till ditt eget tipsblad.
Välj det du tycker är rätt!

- 1.** De flesta fiskar kan bli mycket gamla.
- X.** En gädda kan bli 30 år gammal.
- 2.** Ålen är en av de fiskar som bara lever i ett par år.

Här kommer **uppgift 3** till ditt eget tipsblad.
Välj det du tycker är rätt!

- 1.** Fiskar blåser upp sin simblåsa för att skrämma bort andra fiskar.
- X.** Fiskar tar luft från simblåsan när de behöver mera syre till kroppen.
- 2.** Fiskar fyller på mera luft i simblåsan när de vill upp till ytan.

Här kommer **uppgift 4** till ditt eget tipsblad.
Välj det du tycker är rätt!

- 1.** Fiskar ser bäst rakt fram och på nära håll.
- X.** Fiskar ser bäst åt sidorna.
- 2.** En fisk ser bäst på långt håll.

Här kommer **uppgift 5** till ditt eget tipsblad.
Välj det du tycker är rätt!

- 1.** Man tror att fiskarnas slem kommer från sidolinjen på kroppen.
- X.** När hanarna letar efter honor släpper de ut goda lukter i vattnet från de små hålen i sidolinjen.
- 2.** Man tror att fiskar kan känna olika saker med sin sidolinje.

Här kommer **uppgift 6** till ditt eget tipsblad.
Välj det du tycker är rätt!

- 1.** Stora fiskar klarar sig längre utan mat än små fiskar.
- X.** En stor fisk kan bara leva i två dagar utan att äta.
- 2.** Små fiskar är lätta, så därför klarar de sig länge utan mat.

Här kommer **uppgift 7** till ditt eget tipsblad.
Välj det du tycker är rätt!

- 1.** Fiskar tuggar sitt byte ungefär som människan.
- X.** Fiskar använder tänderna till att hålla fast bytet och sväljer det sedan helt.
- 2.** Fiskar sväljer bytet, men spottar sedan ut bytesfiskens huvud i vattnet.

Här kommer **uppgift 8** till ditt eget tipsblad.
Välj det du tycker är rätt!

- 1.** Det är svårt för rovfåglar att se abborrens mörkgröna rygg mot den mörka botten.
- X.** För att inte synas mot den mörka sjöbotten är abborren mörkast på magen.
- 2.** Abborren är lika ljus på ryggen som på magen för att inte synas i vattnet.

Här kommer **uppgift 9** till ditt eget tipsblad.
Välj det du tycker är rätt!

- 1.** Den största abborre som fångats i Sverige vägde två kilo.
- X.** Abborrar finns bara i Sverige och i våra grannländer.
- 2.** Den största abborre som fångats i Sverige vägde över tre kilo.

Här kommer **uppgift 10** till ditt eget tipsblad.
Välj det du tycker är rätt!

- 1.** Gäddor trivs bäst i steniga vikar där det inte finns några växter.
- X.** Vikar med mycket vattenväxter är gäddornas favoritplats.
- 2.** Gäddor trivs bäst på grunda sandstränder.

Här kommer **uppgift 11** till ditt eget tipsblad.
Välj det du tycker är rätt!

- 1.** Gäddorna lägger sin rom långt ute i vattnet.
- X.** Gäddungar äter helst av allt husmaskar.
- 2.** Gäddorna lägger mängder av ägg för att åtminstone några av alla ynglen ska överleva till vuxen ålder.

Här kommer **uppgift 12** till ditt eget tipsblad.
Välj det du tycker är rätt!

- 1.** Laxar lever hela sitt liv i havet.
- X.** I havet har laxarna svårt att hitta mat och därför växer de dåligt.
- 2.** Laxarna lever de första åren av sitt liv i en älv och simmar sedan ut i havet.

Här kommer **uppgift 13** till ditt eget tipsblad.
Välj det du tycker är rätt!

- 1.** Laxhonan brukar lägga sin rom i sand och grus på botten av en älv.
- X.** Laxarna brukar för det mesta lägga sin rom i havet.
- 2.** Den bästa platsen för en laxhona att lägga sina ägg på är i en vik med lerig botten.

Tipsblad

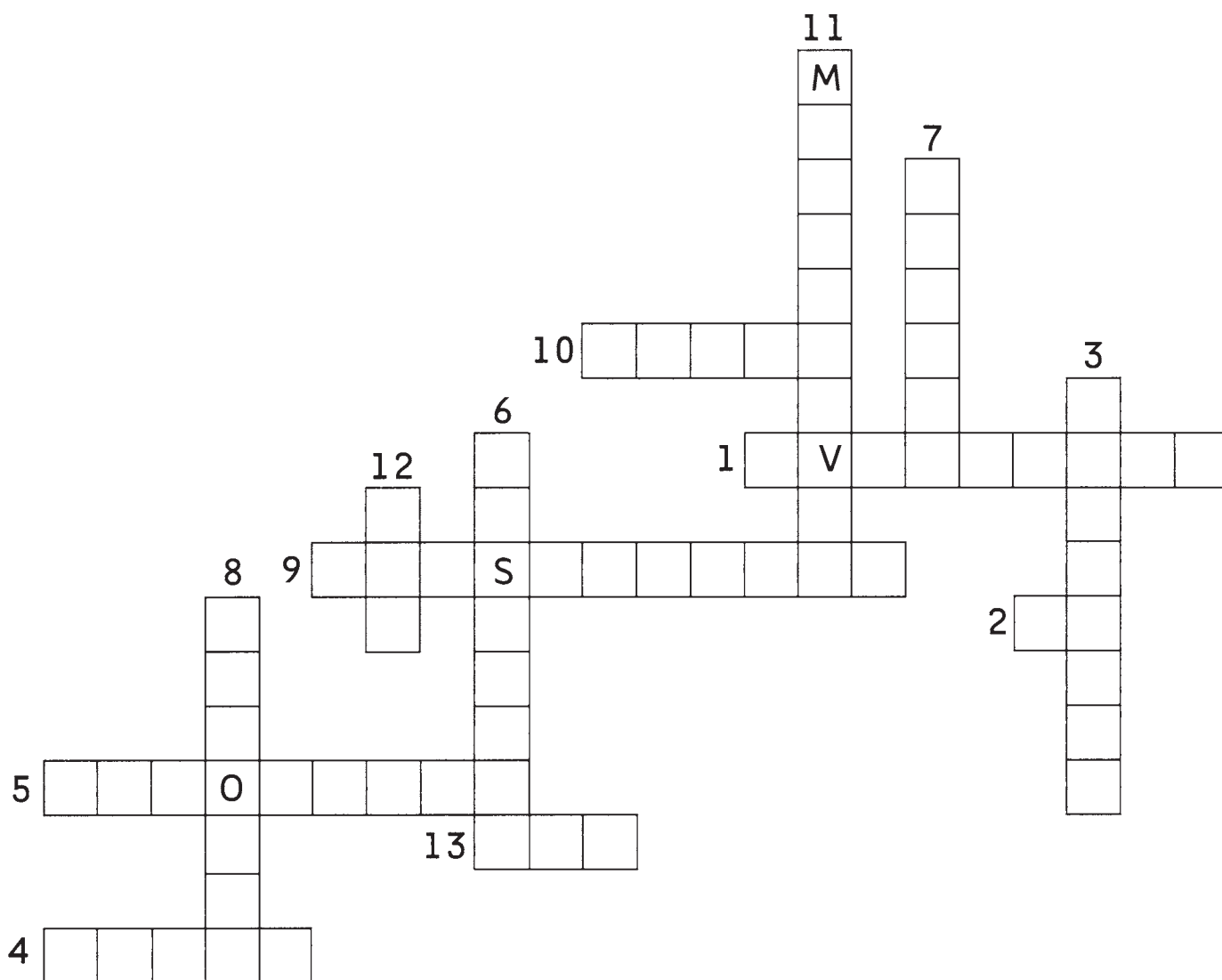
	1	X	2
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			

För att klara uppgifterna
på ett bra sätt är det viktigt
att stanna upp och
läsa faktabladen noggrant.
Lycka till!

Skriv ditt namn här! _____

Ordfläta

1. Snabbsimmare ute i haven
2. Gammal fisk
3. Fiskens simdyna
4. Fiskar ser bäst framför ...
5. Har fisken på sidan av kroppen
6. Äter bäcköringen gärna sommartid
7. Kan finnas på fiskars tunga
8. Svår att se från luft och botten
9. Tung havsfisk
10. Lurar ofta i vassen
11. Gäddungars smågodis
12. Fisk som finns i både älvar och hav
13. Fiskägg

Skriv ditt namn här! _____

Att forska vidare – tema Fiskar

Arbetet med att forska vidare om fiskar kan förstås göras på många olika sätt. Att göra en tankekarta tillsammans är ett bra sätt att ge struktur åt det man vill veta mera om. För läraren kan den också fungera som en checklista på att det viktigaste kommit med.

Barnen kan använda tankekartan som hjälp vid redovisningen sedan. Tankekartans bubblor kan bli rubriker i det arbete som eleven skriver och ritar.

En tankekarta om fiskar kan se ut så här, men var och en fyller naturligtvis "bubblorna" med sina egna frågor. Det finns inget fel eller rätt!

